

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsuontimu:
Rusijoje (kuvertuose) . . . . . 5 rubl.,
Prusose . . . . . 3 Mk.,
Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e,
ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Mūsų krašto valšėčiaus mokyklos.

„Mir Boži“ 1901 Nr. 4 atspaudino straipsnį apie mūsų krašto žmonių mokyklas. Suteiktos tenai žinios ir medega gana akyvos, — dėlto vertėtų tai, man rodos, ir mums žinoti. Autorius straipsnio kalba apie mokyklas viso vakarinio krašto — penkių rėdybų: Kauno, Vilniaus, Grodno, Minsko ir Magilevos —, bet mums ypačiai labiausiai žingeidu yra žinoti apie mokyklas Vilniaus ir Kauno rėdybos. Žinias apie tų dviejų rėdybų mokyklas aš čia ir privedu.

Vilniaus rėdyboje viena mokykla priseina ant 4800 žmonių ir vienas mokiūtinis — ant 63 žmonių; Kauno-gi: viena mokykla — ant 7400 žm. ir vienas mokiūtinis — ant 108 žm.*) Iš to matyti, kad Vilniaus rėdyboje mokyklų ir mokiūtinų daugiausiai, negu Kauno. Mokyklos yra dviejopos: vienos po priežiūra ministerijos apšvietimo, kitos sinodališkos — po priežiūra popų. Kauno rėd. daugiausiai — pirmosios, Vilniaus-gi — antrosios. Iš to vėl matyti, kad popai turi labai didžią įtaką Vilniaus rėd., kur jie tokiu būdu nemažai padarė, sumaskolindami to krašto jaunuomenę. Kauno-gi rėdyboje jie tokios įtakmės neturi, nors ir svietiškieji gudai ne daug kuo skiriasi nuo popų ir nemažiaus už juos rupinasi apie žmonių sumaskolinimą.

Visose-gi vakarinio krašto rėdybose gyvena daugiausiai ne gudai, bet kitos tautos, — ir dėlto noras sumaskolinimo sutinka iš šalies gyventojų atspirtį: visame krašte viešpatauna „nedaleistas“ vaikų mokymas. Teip, pagal oficialią atskaitą 1899 m. atrasta 58 atsitikimai paslėptinio mokymo visame Vilniaus apskrityje (daugumas, žinoma, paslėptinių mokyklų į tą atskaitą nepateko). Apie Kauno rėdyboje atrastas paslėptines mokyklas atskaitoje pasakyta: „atrastos 1899 m. paslėptinės mokyklos daugiausiai turėjo tvarką organizuotų mokyklų. Jose mokinosi berniukai ir mergytės 7—15 m. Mokintojui mokėjo pinigais, valgiu ir kvatiera. Mokinosi-gi paslėptinėse mokyklose gudiškos, lenkiškos ir žydiškos kalbų, katekizmo ir katalikiškų maldų lietuviškai ir lenkiškai rokuoti ir rašyti.“

*) Iš kurių metų paimtos statistiškos žinios? Red.

Kauno rėdyboje, pagal tą atskaitą, tokių paslėptinių mokyklų atrasta 12; iš jų viena buvo mieste, 6 miesteliuose, 5 — sodžiuose; mokinosi jose 7 maskoliai, 72 katalikai (lietuviai) ir 26 žydai, — iš viso 105 žmonės. Grodno rėdyboje atrasta besimokinančių „nedaleistu“ būdu 121 žmogus.

Pats Vilniaus apskrįčio globėjas (kuratorius) pripažįsta, kad paslėptinis mokymas toli nepasibaigia parodytais atsitikimais, kad jis „viešpatauja labai plačiai.“

Visame krašte, t. y. penkiose minėtose rėdybose, ministeriškų mokyklų yra apie 1600. Ukininkai ant tų mokyklų kasmet išleidžia 450 113 r., randas — 214 173 r. Tokiu būdu ukininkai ant mokyklų išleidžia daugiausiai negu dasyk tiek, kiek valdžia; labiausiai tame atsižymi Kauno rėdybos ukininkai. Per 1899 m. visam krašte atidengta 28 naujos mokyklos.

Vaikų neinančių į mokyklas, yra 80—90 %. Mergaičių, į mokyklas einančių, daugiausiai negu penkis sykius mažiau už berniukus.

Mokyklų knygynai (žinoma, gudiškų knygų) labai biedni. Užteks pasakius kad 1600 mokyklose knygų iš viso yra tik 3000. Prie to dar reikia pridėti, kad 51 mokykloje yra lietuviškų knygų (gudiškomis raidėmis) sandėliai, ką guli suvisai be naudos. Iš oficiališkos atskaitos žinoma, kad . . . „pardavimas lietuviškų knygų, spausdintų gudiškomis raidėmis, suvisai nepasiveda, nes lietuviai — katalikai, dėl kurių yra pavestos šios knygos, nemėgsta jų ir noriai griebsiasi prie knygų, lotyniškomis raidėmis atspausdintų.“ Pasirodo, kad per visus 1899 metus lietuviškų knygų su gudiškomis raidėmis iš visų šaltinių buvo parduota už . . . 1 r. 7 kap.!! (mažas pelnas mūsų obrušteliams!).

Toliau minėto straipsnio autorius nurodo, kad esančių mokyklų neužtenka, — ir dėlto valdžia norinti atidengti naujas mokyklas; Vilniaus rėd. — 50 mok., Kauno — 100 ir Grodno 20. Ant galo autorius pripažįsta, kad išskiriant visas gudiškas mokyklas, vakariniame krašte, su valdžios daleidimu, turi sau prieglaudą dar apie 2000 vokiškų, žydiškų ir kitokių mokyklų, nes, aiškina autorius — tame krašte, išskiriant gudus, esą

„nemažai ir kitų tautų“ (autorius neužsimena apie lietuvius, kurie yra skaitlingiausia tauta krašte, ir kuriems vienok nėra daleista turėti nei vienos mokyklos, kur būtų išguldoma jų prigimta lietuviška kalba).

Iš to, kas augščiau buvo pasakyta, matyti, kad mokyklų mūsų krašte suvisai mažai, bet ir jas nelabai noriai lanko lietuvių, lenkų ir žydų vaikai (iš atskaitos matyti, kad paslėptinėse mokyklose net pačių gudų vaikai mokinasi). Bet apie tai nėra ką daug ir kalbėti: kiekvienas Lietuvos ukininkas žino, kad ant valščiaus mokyklos jam reikia dėti pinigų, bet ne kiekvienas leidžia arba nori leisti į jas savo vaikus mokinti. Ir tas suprantama: ukininkai velyja slapčia pasamdyti mokinioją, kad išmokinti savo vaikus nors lietuviškai skaityti ant maldaknygių, negu leisti į mokyklas, kur suvisai lietuviškos kalbos negirdėti. Nežinau, ar atsiranda nors vienas ukininko vaikas, kuris, neišmokęs namie lietuviškai, eitų į valščiaus mokyklą. Man rodos, ne. Prie to dar reikia pridėti, kad tankiai jie gal slapčia namie pramokinti savo vaikus ir gudiškos kalbos ir rokundų neblogiaus už valščių mokyklas. Ir jeigu valščiuje yra viena mokykla su gudu mokinioju daleista, tad be apsirikimo galima pasakyti, kad tame pačiame valščiuje, sodžiuose ir viensėdžiuose, žiemos laike galima užtikti mažiausiai 5—10 paslėptinių mokyklų, apie kurias policija nežino arba nenori žinoti. Juk ir kiekvienas iš mūsų, galima sakyti, tikrai tokiu būdu išmoko lietuviškai skaityti. O jeigu taip yra, tada gudiškos valščiaus mokyklos mums suvisai nenaudingos arba, jei norite, suvisai mažai naudingos; tuo tarpu gi ukininkai ant jų leidžia, kaip viršaus minėjau, 450113 r. kasmet, o randas — 214173 r., kurie juk taip pat iš ukininkų surinkti. Tokiu būdu, ant niekų eina ir be naudos žūsta kasmet didi turtai, surinkti iš neturtingų ukininkų buk tai ant jų pačių naudos. Ta nauda dar labiausiai sumenkės, jeigu pasakysiu, kad valščių mokyklose daugiausiai vaikus mokina labai blogai.

Jonas Barzdyla.

„Kraįjiaus Nr. 24 korespondencijoj iš Vilniaus randame žiupsnelį statistikos apie skaitlių mokinčių Kauno rėdyboje 1900 m. Ant viso skaitliaus sodžių gyventojų 1469 tūkstančių, mokslinčių, užlaikomų ministerijos apšvietos buvo 166, o mokslinčių pravoslavų dvasiškijs 58. Ministerijos mokslinčiųose pernai mokinosi 9319 berniukų ir 553 mergaitės; mokslinčiųose gi dvasiškijs 1004 bern. ir 377 merg. Tokiu būdu vienas mokytinis prisieina ant 130 gyventojų, o viena

mokslinčių ant 6558 žmonių*). Ministerijos mokslinčiųose mokinosi vaikai daugiausiai po dvi žiema, ant trečių metų pasilieka 1/8 dalis mokytinių, o ant ketvirtų metų labai retai kas pasilieka. Užlaikymas vienos ministerijos mokslinčiųos per metus kaštuoja 439 rub., o dvasiškijs 219 rub.

◇○ Paveikslai. ◇○

(Tešimas.)

Kupsčiai kas dieną ir kas valandą įkalbinėjo Marcelei, kitą sykį priplaikesnei buti Petru. Tėvas kartais truputį subaudė, o motina lenkė, lepino dukterėle, saugojos užrustinti, šėrė kuoskaniausiai, migino knoilgiausiai. Jei kartais siuntė ką padirbėti, tai kaip su kirviu atkapojo:

— Papusk į nosį! O tu pats ar negali? Aš tekėdama dirbsiu dar?! Kad tu nesulauktumei! . . .

Be jokio darbelio Marcė kaip karvė viliojosi patvoriais. Atkyrėjus styrino į mišką uogauti, tankiai nuslinko prie dvaro arkligano; tuomet nepareidavo be juodos tamsos, — susisėdę kame pakrumėje žvangė iš businio Marcės vyro.

Petro vestuvės nusitėsė, nes matušėlė pasimirė. Sunku buvo suktis vienam likus. Niekam neužtikėjo, užrakinėjo visus pašalius, raktus kišenėje nešiojos. Kol mergos išgavo uždara ar miltų, po pusdienį išėjo, tankiai dėlto neišvirė valgyti arba gyvulių nepašėrė laiku. Nebeliko tvarkos Petro gyvenime; šeimyna barėsi, nebesusiklausė, labiausiai Jonytė, toki liko ožka, tokia nelaba, su visais riejos, vis bliovė, o Petru kiekviename žingsnyje akis draskė. Truko šeimininkės, tai numanė ir Petras. Todėl pirmasis išvadinėjo Žolį eiti ant pabaigos sutartuvių su Kupsčiu, nės medegos keletą vežimų buvo jau pargurinęs, o Kupstys savo kumele teipogi keletą vežimų buvo pats atvežęs. Tik Petras dar norėjo pinigų gauti ant rankos iš Marcės dalios.

Kaip tik nuėjo, Žolio geras liežuvėlis tuoju prisikalbėjo; Kupstys nė maž nesispyrė, paklojo Petru trejetą dešimtų. Marcelė iš pradžios čiaupės, vaipės, kaip ožka į turgu vedama, bet kaip pamatė tėvą pinigų duodant, užniko bliauti, suprato, juog jau nebejuokai. Žolys meilindams dviejų sieksnių medžių, taikino kaip beįmanė. Prisispeitęs Marcę priangyje nuo širdies kalbėjo:

— Marcele, balandėle, ko to bijai? Nors Kurlmelis ir nebejaunas, bet dang vertesnis už jauną kokį plikį. Koks jo gyvenimas!

*) Žr. „Uk-a“ Nr. 8, p. 72 apie skaitlių mokyklų kitose viešpatystėse. Red.

Ko tu busi trukusi? Nebent balandžio pieno. Kiekviena merga tau puvydės...

— Tiesa, tiesa! — tvirtino motina, bėgdama pro šalį.

Žolys patyliais tol šnibždėjo, iki nuslinko Marcei rukšlės nuo kaktos. Paskui prilėgčiau šnekėjosi su Petru. Sutarė nedėlioje jau užsakus paduoti. Džiaugėsi Petras, kaip ant mielių kilo. Marcelė teip jį pamilo, net į ranką pabučiavo.

— Maloni mergelė — tarė sau — nors pinigų mažai dabar tedavė, tai niekis, pamatysma toliau!

Nesenei da po laidotuvių, Petras nenorėjo vestuvių kelti, bet Marcei vėl užniko ožiutis, bliauti, nebeiti už Petro — kam be iškilmės. Nebesumanė Petras ką daryti. Nekėlus vestuvių daug butų geriau. Viena — gedulių dienos po matušėlės, niekaip neišpultų linksmintis; antra — nebutų nėjokio kašto. Bet atsiminė: „kas pačios neklauso, tas valgo sausai“ — sakydavo senieji žmonės — ką darysi su jaunais, nori paskutines dienas palinksinti ir gana... reikia nors nedidelę veselikę pakelti.“

Pas Kupsčius ankšta trioba, todėl sutarė visas vestuves kelti jaunojo pusėje, o pas jaunąją tik mergelių vakarą. Pas Kurmeli nebuvo kam pasitaisyti — maž per nedėlę pirmą Kupstienė visą ką rengė jo gyvenime ir iš jo gero kaip patinkamai taisėsi vestuvėms, susiprašė savo visus gentis ir muzikantus pasamdė.

Prasidėjus vestuvėms, mergelių vakare Kupsčiai nusivedė Petrą į klėtį atiduoti jam žadėtąją dalį. Motina neršė po skrynią, išvyturdama skareles, mazgė iš mazgelių, davė tėvui, o tas skleidė Petru: pirmą kelias raudonas, paskui mėlynas, žalias, toliau geltonas. Skleidė, dėjo, sukrovė visą malką, dar nepriskaitė šimto. Vėl motina neršė po skrynią, mazgė, vos sutaisė lig šimtinės.

— Na, vaikai, — atsigrėžė tėvas į sunus — prisidėkite ir jūs.

— Aš duosiu dešimtį! — sušuko vyresnysis.

— Ir aš tiek pat — tarė antrasis — tik dabar neturime prie savęs. Nedėlioje, švogetėli, nedėlioje tikrai atiduosime. Dabar turi pinigų, pačią kaip ir turis. Dieve padėk laimingai gyventi, buk sveikas.

Gėrė, vaišinosi, bučiavosi, šoko, uliavojo.

Petras, suglemžęs popierus, mąstė: „Kamš berots didelė, bet prekė visai mažą. Žolys sakė keturi šimtai, keturi... žadėjo dar broliui pridėti — žinoma pameluos... Mesčiau po šunim, kam apgaulioja... Kad ne ta medega... Pats man vežė, pats bruko, o supykęs gali poną užvesti ir parodyt, juog

pavogiau, pašėlusiai nučiupinėtų... Geruoju nekaip atsitraukti... Kad tik bus gaspadinė, bus kam veždėti. O-gi kas man sugražis atsitraukus? Alus, pyragai, arielkos pirkau, vis kaštavo. O kiek mėsos supustėjo? Vis liktų ant niekų... Niekaip nebegaliu vienas gyventi. Metęs čia, kame kitur besugrobsiu teip veikiai?.. Pas Jonytę nė dešimties nėra... Nors šimtelį iduok ant palukų, vis bus nė pro šalį. Kaip sako: pridėk ar atimk“...“

Jaunasis mąstė vienoje kertėje, jaunoji žlembė kitoje. Tuotarpu pribuvo dvariškieai. Muzikantai trunkiau sugriežė, šokėjai šankiau šoko. Tada ir jaunoji, nubraukusi ašaras, šoko per visą naktį kaip padukusi.

* * * (Tol. bus.)

Korespondencijos.

Vilnius. Pasimirus general-gubernatoriui Trockiui, Vilnius nebe greit gal jau sulauks pas save tokį augštą urėdą: eina šnekos, jog laike trijų metų bus bandyta čion apsieiti be general-gubernatoriaus. Patvirtinimą šių šnekų randame apgarsintame dar Augščiausiasiam paliepime, kame caras 21 birželio š. m. visas tiesas ir pareigas, kaslink ypatingo valdymo Vilniaus, Kauno ir Gardyno rėdybę, paveda ministrui vidurinių dalykų su lyg laikui, kuomet bus išduotas kitas pavelyjimas.

Mes lietuviai galime tik džiaugties iš tokio pamažinimo svetimų urėdų mūsų krašte ir da kokių urėdų — pačių augštųjų. Butų geistina, kad valdžia ir toliau varytų tokius bandymus, mažindama vis labyn skaitlių savo urėdų — iš to Lietuva neturės jokios praigaišties, o vien tik naudą.

Vilnius. Čion pradeda vis labyn šnekėti apie atidengimą augštesnės mokslainės. Apie atnaujinimą uuiversitėto man teko privesti jau žinias iš „Petersbur. Viedomosti“ N. 144. Dar pilnesnias žinias paduoda N. 25 „Kraj“ apie atidengimą Vilniuje politechnikos. Pirmas užmanymas apie šią mokslainę liko pakeltas „Vilniaus žemvaldžių draugystė“ ir jos perdėtinis grapas Pliateris buk gavęs buvo pilną patarimą gyvenusio da pirmiaus Trockio. Iš pradžios buvo manyta tik apie žemvaldystės mokslainę, bet dar nuspręsta prašyti apie atidengimą politechnikos, kame apart žemvaldystės skyriaus busiā ir kiti, kaip mēkaniskas, chemiskas, pramonės ir tt. Tokiu budu mokslainė turės užganėdinti reikalavimams įvairių šakų triuso ir todėl prie jos atidengimo turės dorisškā pareigā visi gyventojai prisidėti. Uždėjimui-gi šios mokslainės reikalingi nemaž pinigai, ir vieni žemvaldžiai gal neišsigalėti pakelti tą naštā... Dėl pačios pradžios

reikalingas vienas milijonas du šimtai tukstančių rublių, kokius tai pinigus priseina sukaldėti privatišku keliu. Darbas tai nemažas ir reikalauja didžio pasidaravimo. Išrokuota, kad kiekvienas žemės valdytojas turėtų įnešti po 10 kap. nuo desiatinos, idant surinkti tą kruvą pinigų mūsų krašte.

Ikišiol pavelyjimo ant rinkimo pinigų draugystė da neapturėjo ir todėl visas klausimas pasilieka tik turiniu gražių pasiūnekėjimų apie tai, kaip tai būtų gerai.

Bet tokius šnekėjimus valdžia gali lengvai nutildyti, pastačius savo „veto“, ir visos svajonės turėtų pulti. Jeigu-gi valdžia sutiks ant atidengimo, tai įsikunijimas šio užmanymo būtų didžiū nuopelnu mūsų didžponijos, kuri ikišiol apie savo kraštą mažai da tesidaravo. Žingeidu žinoti, ar Lietuvos didžponiai tikisi kokių aukų iš Varšavos — ikišiol apie tai negirdėti. Bet kuomet rinkosi pinigai ant Varšavos politechnikos ir ant paminklo Mickui, tai tarp mūsų buvo daug rinkėjų, kurie darbuosiu su tokiu pasišventinimu, tarsi tai rinkosi dėl gero Lietuvos, o ne dėlėi Lenkijos. Bėdoj esant geriausia galima pažinti draugą: Pažiušėsimė. *Petrailis.*

Vilnius. Šią vasarą teko man atsilankyti Vilniuje pas savo pažįstamus ir pasikalbėti su jais apie jų reikalus. Jau visiems žinoma yra kova Vilniaus lietuvių su savo dvasišku vedėju Vilniaus vyskupu Zvieravyčia. Šis vyskupas, kaip įmanydamas vilkina, tramdo ir neduoda Vilniaus lietuviams turėti bažnyčioje Šv. Nikalojaus dievmaldystės jų prigimtoje lietuviškoje kalboje. Jau apie keturi metai kaip Vilniaus lietuviai rupinasi ir prašo savo vyskupo, kad jiems būtų leista toji bažnyčioje išgirsti giesmes, maldas ir Dievo žodį savo prigimtoje kalboje. Nors čia lietuvių yra gana didis skaitlius, vienok Vilniaus vyskupas, ar tai bijodamas tapti „neblagonadežnu“ akise gudų, ar tai bijodamas, kad Vilniaus lietuviai neatverstų maskolius ir lenkų į lietuviystę, ar tai kad jie ten nepadarytų revoliucijos, visokiais budais kenkia įvedimui lietuviškos kalbos bažnyčioje. Bet Vilniaus lietuviai nesilpsta ant dvasios ir jau dabar, kaip žino skaitytojai lietuviškų laikraščių padavė jie prašymą į Mohilevo arcivyskupą, kad jiems būtų leista atlikti dievmaldystę lietuviškoje kalboje šv. Nikalojaus bažnyčioje. Kokios pasekmės bus to prašymo, tai dar laikas parodys.*)

Paskui norėjam atlankyti stropų tėvynainį kunigą Ambraževyčių, vikarijų prie šv. Jono bažnyčios; nuvėjęs ties jojo namais susitikusio paklausiau, ar čia gyvena kun. Ambraževyčia?

— „Ne,“ atsakė mano nepažįstamas.

— „O kur-gi jis dingo?“ paklausiau.

„Iškėlė jį vyskupas kaip a vanturnįką“ — skambėjo balsas. Kaip paskui dasižinojau, buk kn. Ambraževyčia tapo iš Vilniaus vyskupo perkeltas į kokią ten parapiją provincijoje ant vikarijaus už savo „avanturas!“ Kokias-gi kun. Ambraževyčia galėjo pakelti Vilniuje avanturas? Avanturų jis nė jokių nepakėlė, bet tik vieną vakarą nuvėjo ant susirinkimo Vilniaus lietuvių; apie tai patyrė Vilniaus garsūs pralotai, kurie suskundė vyskupui kunigą Ambraževyčių ir vyskupas bijodamas, kad kunigas Ambraževyčia nepadarytų Vilniuje „revoliucijos,“ perkėlė jį ant provincijos, kaip „revoliucionistą!“ Tai mat kokia juoda tamsybė viešpatauja dar Vilniuje dvidešimtame amžiuje. Visur apšvietimas skrieja, traukia žmones iš tamsybių ir jau didį žingsnį pirmyn yra padaręs, o Vilniuje nuo laiko sunaikinimo universiteto viešpatauja nakties tamsybės ir „obrusenija!“ *Sliekas.*

— 2 liepos Petergofe numirė buvęs nuo 1864 lyg 1868 metų Vilniaus apskrčio kuratorius Kornilovas. Jis buvo vienas iš veikliausių Muravjovo — Koriko pagelbininkų. 1876 ir 1877 metuose pagal jo ir kitų aprusintojų nurodymus norėta mūsų krašte pradėt vartoti lietuvišką kalbą stačiatikių pamaldoj (šventimuose). Visa Liturgija tape išversta lietuviškai. Tai daroma buvo, žinoma, kad tik galima būtų pritraukti daugiau lietuvių prie stačiatikystės. Su pagelba Juškevičiaus, Krečinskio ir Mikuckio jis darbuosiu, norėdamas lietuviškon kalbon įvesti rusišką abecėlą. Jis įvedė į mūsų krašto žmonių mokyklas „nacionališkus lietuviškus“ vadovėlius. Žodžiu sakant, buvo aršus rusifikatorius. Bebudamas Vilnių kuratorium, įtaisė tenai viešąją biblioteką, archivą ir sutaisė skyrių geografinės draugystės. Tai jau šimet antras mūsų kankintojas nuvažiavo pas Abraomą; pirmas tai buvo Trockis, priešas leidimo spaudos ir užgynėjas pirkimo žemės.

Nedaug rusams pelno atnešė įvedimas rusiškų raidžių į lietuviškas knygas. 1899 metuose iš oficiališkų atskaitų matyt, kad per 51 knygyną išparduota jų už 1 rb. ir 9 ka-peikas. *Š.*

Dersuniškės, Trakų pav. Tepliorius ukininkas. Pabaigoj Liepos mėn. teko man važiuoti arkliais iš miestelio S. į Kauną. Kelias pripuolė per Dersuniškes*) ant dešinio kranto Nemuno. Dabar tas miestelis suvis menkas: iš senovinės pilies nei plytelės nebliko, užtat yra prisiveisę daug žydų, kelios žydiškos krautuvės ir senutė murinė baž-

*) Žr. „Naujienas“ Nr. 7 p. 51. Red.

*) Senovėj Dirsunien, piliis, Krizeivių sudeginta.

nyčia, kuri iš pirmo žvilgio pasirodė labai ap-
leista. Įvažiavę į miestelį sustojom pas vieną
žydėlį, arklį ir vežimaitį pastatėm „stadaloje“.
Aš jau rengiausi eit apžiūrėti miestelį, štai
įeina į „stadalą“ nepažįstams ukininkas ir sta-
čiai užkviečia mane eit pažiūrėti bažnyčios.
Aš ant to sutikau, ir išėjom. Iki bažnyčios
buvo tik apie porą šimtų žingsnių, bet mano
„ciceronas“ spėjo pasakyti, kad bažnyčia jų
paliko neseniai atnaujinta iš vidaus ir prie-
šakio, ypač priešakį bažnyčios puikiai nutep-
liojęs „prastas žmogus“. Mano žingeidystė
tapo labai užgauta tuom paskutiniu.

Atėjęs ant šventoriaus pamačiau visą prie-
šakį bažnyčios gražiai nutepliotą. Marmuro
stulpai su gimsais nuduoti nieko sau, taippat
gerai išrodo dangus su debesiais užimantis
aukštesnią pusę priekio. Tris juodos juostos,
einančios per visą plotį priešakio, dabina
dangų, ant jų geltonoms raidėms parašyti
parašai iš Evangelijos, su parodymu, iš kokios
Evangelijos, kokio skirias ir evangelisto.
Parašai geroje lietuviškoje kalboje su *s, č, ir*
puola pirmiausiai akisna: galima už tai pa-
girti Dersuniškių kleboną. Po pat kraigu
augštai, istėpliotas kielikas su ostija ir aplink
žodžiai: „Gloria in excelsis Deo“. —
Aš išpradžios nenorėjau tikėti, kad tai but
darbas paprasto žmogelio, be mokslo, bet ką
išgirdau nuo savo cicerono, tą man pasakė
ir kiti, kurių klausiau.

Teippat didžiamjam altoriuje ant sienos,
už kryžiaus, kurs užim vietą abrozo, jisai
nutepliojo Jerozolimą ir kalną Golgotą.

Tas teplorius — ukininkas yra Dersuniškių
parakvijos ir vadinasi Pranciškus Zikus,
turi metų 26, be jokio mokslo, kaip ir kiti
kaimo vaikinai, „tikta žuvavo“, kaip man
visi sakė.

Teplorium Zikus tapo tokiu budu. Gy-
vendamas netoli miestelio, jisai dažnai ateid-
davo pažiūrėti į bažnyčią, kurią naujino meistrai
viduje, paskui vienkart atėjęs pas kleboną
pasakė, kad jis nutėpliosias priešakį bažnyčios,
kurs išrodė labai nepuikiai. Klebons iš pra-
džios tikt nusijuokė, bet paskui davėsi per-
kalbėti ir nupirko visokių dažų ir tepliuų,
ir musų Zikus, neturėjęs ikšiol tepliuo savo
rankose, tapo teplorium.

Toje bažnyčioje teippat mačiau porą an-
tikų-abrozų, kurie kabo presbiterijoje iš abiejų
pusių, kuriuos teippat, sako, nutėplioję „prasti
žmoneliai“; varpinyčia iš akmens, labai puiki,
kurią teippat pastatęs „prastas“ kakaldirbis.

Tai, koki žmonės gema musų tautoje:
„prastas“ artojas, paėmęs plunksną tampa
poetu, „kakaldirbis“ stato puiką varpinyčią,
vaikinas, kurs ik šiol žvejojo, jema tepliuą
ir tampa teplorium.

Gaila butų apleidus tokį genijų (nes kitaip
negali praminti Ziku), gaila, kad jis nuvytų,
nes gal savo tėvynei garbę atnešti. Kad tai
but Prancijoje ar kur kitur, tuojaus atiduotų
jį į mokslą ir gal butų kitas Rapaelius. Kad
tai duotų Dievas, kad koks nors iš musų ap-
šviestunų užsiimtų juom, turėtų didelį nuopelną;
verta butų, kad kas nors, išmanantis šį amatą,
nuvažiuotų tyčia į Dersuniškes ir pažiūrėtų
teplioriaus ir jo triuso.

Selpkite vieni kitą!!!

L. G.

Biržiai, Kauno gub. Ant ežero krašto,
pačiam miestelyj, yra senas, visai apleistas
Tiškevyčiaus sodnas. Į tą sodną ateina pa-
sivaikščioti ir pasilsėti visi miestelio gyven-
tojai. Viduryj sodno stovi griuveliai kuni-
gaikščio Radvilos pilies, kitais kartais labai
gražios buta. Bet dabar, kada tiek daug
metų prašoko nuo anų laikų, į niekus varoma.
Iš tolo žiurint, net gailėtis ima, kaip neat-
boja ant jos vietiniai žmonės, ypač geresni lie-
tuviai. Pilies murai suplyšę, suskilę ir išrę.
Didžiausi šmotai atskilę nuo murų, kyba gan-
greit ore, šiek-tiek užsiturėdami ant pamato.
Pamatas teip-gi išręs: lietus ir laikas išardė.
Baisu net eiti prošali pilies: rodos, kad tuo-
jau grius ant tavęs murai ir užguls.

Reikia žinoti, kad pilies griuveliai yra po
apžiūra rusų draugystės sulaikimui senobinių
liekanų. Kaip rūpinasi šita draugystė apie
pilį — matome: Jai dar neatėjo į galvą pa-
taisyti kaip nors sugriuvusius murus ir var-
giai ateis kada nors. Todėl nier ką pasitikti
ant jos atminties. Galėtų apie tai pasirūpinti
vietiniai geresni lietuviai, sukursčius prie darbo
vietinius ponus — vistiek, kokios tautos jie
nebutų. Darbas, rods, nesunkus: pakaktų gal
vien paklebinimo liežuvio.

Pašvitinio par., Panevėžio pav. Dėlei
atsišaukimų. Ant šv. Jono pasirodė mūsų
parapijoje apščiai atšišaukimų „Kas tur
ausis teklauso,“ ypač ant kelių, kurie į
Lauksodį eina. Lauksodyje, mat, šv. Jono
atšišaukimai.

Šįmet ten daugybė žmonių prisirinko. Atšišaukimų rado išmėčiota ant žemės ir ant kryžiaus ir telegrafo stulpo prilipdyta. Bet mažai kam teko skaityti juos: nuo kryžiaus ir stulpo prieš „vativą“ patys žmonės nudrėskė, kad „policija“ neužmatytų ir žmonių nuo atpuskų todėl neišvaikytų,“ o išmėciotų tik vieną skaitė gerokas vyrų burelis, pasi-
traukęs nuošaliai nuo minios žmonių.

— Žio, Jone! Ar-gi mes neturim druko!?

— pasakė nusistebėjęs Petras į savo kaimyną.
— Matai, kad neturim — atsakė tas.
— O kur-gi drukavoj musų maldų knygas?
— Vėl paklausė jis, negalėdamis vis da su-
prasti spaudos dalyko.

— Kur? Labė čia aš žiono... tik ne pas mus.

— Abu nutilo, galvodami, kur tai gali spaudinti tas maldų knygas?

Steigviliuose praėjo atsisaukimai kaip bute nebuve. Mažai kas juos teskaitė: prikabitąjį ant telegrafo stulpo kas tai anksti nudrėskė, o išmėčiotieji pakliuvo, matyt, į negeras rankas.

Kitaip buvo Pudžiunių sodžiuje. Ten atsisaukimai išbuvo pusę dienos. Teko skaityt ir jauniems ir seniems. Jaunųjų vieni džiaugėsi, kiti šaipėsi, tretieji baimingai traukėsi tolyn, perskaitė. Senesnieji abelnai peikė, niekino atsisaukimus, kam jie prieš valdžią einą ir išmislytojus ir jų lipdytojus paleistuviais išvadino.

— Čia kokių iclių darbs — kalbėjo dešimtinikas Maselis savo kaimynams. Nor mum su jais tik bėdą užmest, daugiau nieko. Kad teip žinočia, kas tą padarė, parodyc jam, kur pipirai aug... .

Nudrėskė atsisaukimus patsai dešimtinikas.

Didesnį įspudį padarė atsisaukimai Gataučiuose ir Skaruliuose. Tuose sodžiuose da pirmą kartą savo gyvenime jie pasirodė. Buvo prilipdyti kuo labiau užėnamose vietose. Daug žmonių perskaitė juos, bet mažai kas tesuprato. Buvo laiko, kad pasiskaityti: išstovėjo net pusantros dienos; butų ir ilgiau stovėje, kad ne dešimtinikas Jurgis Spudas. Kas tai pranešė jam bunant Linkavoj, kad namie pilna atsisaukimų. Galvatrukčiais parlekė į namus ir, pamatęs teisybę, nurko atgal į Linkuvą uriadnikui pranešti. Uriadnikas įsakė jam pačiam saugot atsisaukimus per visą dieną, kad kas jų nenudrėkstų, o ant nakties pastatyti prie kiekvieno jų po du sargus. Atėjo pavakarė Spudas paragino sargus; sujudo labiau ir žmonės, norėjo patys pamatyti tą baisybę, kurią reikia saugot per naktį. Bet nieko baisaus neišvydo: popierėlis paprastas ir ant jo lietuviškai parašyta.

Abelna nuomonė tokia, kad tokie popierėliai baisu skaityt, nes liepia prieš valdžią eiti, sako, buk tai biaurus žydų darbas.

— „Kaip vioss žyd'muš' iš Panevėžio tormo palaidia, — sako jie — tai žydė nebežinodam kaip jiems atkeršyt, emė lipdyt šituos popers, kad mus ikišt į policijos nags.“ Dykai pertikrinėjo kaip kurie šaunesniejie vyrai, kad vistiek, keno darbas, ar žydų ar čigonų, kad tik mes suprastumėm, kas rašo, kad pajustumėm, ką daro su mumis mūsų valdžia — nieko negelbėjo. — „Žydų darbs, žydų“ — skurdo garsas iš burnos kelių dešimčių vyrų. Buvo ir tokių, kurie, perskaite, suprato, kad reik žydus mušti.

Ant rytojaus pats uriadnikas su peiliu nugramdė visur atsisaukimus, o vieną, prilipdytą miške ant stulpo, gražiai išpiovė ir čiely bėje pristatė savo vyresnybei: turbūt ant geros atminties, kad ne užmiršti, kas ten parašyta!

Skaruliuose, Pikėčiuuose, Skarulių bobiliuose ir Diržių bobiliuose ir-gi nemažai sujudimo buvo. Kaip kurie vietiniai žmonės ir paseno, o nematė tokių daiktų: lietuviškai parašyta, parodyta kad valdžia mus skriaudžia ir kad mums reikia turėtis prieš valdžią — ir visur, visur izlipdyta, net ant langinyčių ir gryčios durų!... — „Dieve mano!... Ar tik ne sudn dien ateina — kalbėjo kaip kur dievobaimingesni žmonės. Išgirdę apie triukšmą, kaip kurie neišdriso ir bijojo eit ir skaityt atsisaukimą, kitam matant. Prisitaikę pagabią minutę, kad kits nieks nematytų pasalom prėjo su didžia baime prie atsisaukimo ir perskaitė, o paskui niekam nesisakė, skaitęs; bijo, kad jo nusikaltimas neišeitų kaip nors į viršų.

Skarulių dešimtinikas Norvaiša ir da keli vyrai nuolatos tvirtino uriadnikui, atvažiavus tam atsisaukimų draskyt (apie tai jam pranešta buvo), kad tai esąs žydų darbs ir gana! Nes girdi, tik žydai tegal eit prieš valdžią! — sakė jie. Uriadniks kraipė galvą ir sakė: „Negal but“... Plėšiant uriadnikui atsisaukimus viens vyruks užtėmijo jam: „Kam tamista plėši juos?“ — „Kam?“ O-gi vyresnybei pasižiurėt, ar nenor jusų bernal ir šimet žydų mušti?“

Da vėl atsitikimas su Skarulių bobiliu Podolskiu.

— Einu išryto anksti — pasakojosi jis — į ganyklą savo arklių pasižiurėti; o-gi žiuriu ant Čepulionio klojimo stogo stovi koks tai juodai pasisėdęs ponaitis ir žiuri ant plianų. Aš jam ir sakau: O tu, ką čią dirbi? Jis man: „Žiuriu, sako,“ kelius, kur bus geriau atsisaukimams prilipdyti!“ „O tu, icliau, palauk — sakau aš jam; o jis greit nuško nuo stogo, emė bėgt ir, kaip bematant prapuolė man iš akių, lyg ugnyje but sudegęs. Paskui, už keletos dienų, kada Podolskį klausinėjo asessoris, ar jis nepažinęs kas tas ponaitis buvęs, — Podolskis atsakė: „Pons, kad aš jį buč pažinęs tai but menka pasakyt, jug aš jį vyjo, tik bala žin, kur jis prapuolo man. Sėtons — jug tai tie popieriai jo darbs.“

Štai da viens atsitikims. Šv. Jono ryte ant Skarulių ganyklos buvo prilipdyta ant medžių netolies viens nuo kito du atsisaukimai. Pikėčių dievobaimingos moterėlės, eidamas per ganyklą į Lauksodžio bažnyčią, pamatė juos ir pamislyjo, kad tai tikrai bus kunigėlių liepta išlipyti „apie jubilisavus at-

puskus.“ Prėjusios prie medžių, kur atsišaukimai buvo, klaupėsi ant kelių, žegnojosi ir poterėlius kalbėjo, prašydamos nuog Dievo kunigėliams sveikatos. „Tai kokį ger' mūsų kunigėlė“ — kalbėjo eidamos toliau moterėlės: „Kaip trokšt jie mūsų dušių išganymo?“

Tam pačiam šv. Jono ryte pasirodė atsišaukimai „Kas turi ausis teklauso“ Gavėnanių dvare; ten visą dieną išbuvo nenudraskyti. Paskui, Daugalanų sodžiuje net du sykiu: antrą kartą per šv. Petrą; Pikėvičiuose, Muniunuose, ant kryžkelės nuo Pikėvičių ant Pašvitinio ir Liesų dvare.

Žemio ir Linkuvos policija labai sujudė; stebisi, kad teip iškarto visur atsirado atsišaukimai, vien dien gavusi iš visur žinias ir nežinojusi, kur pirmiau bėgti? Linkuvos žandaras stačiai pasiskundė savo „geriems pažįstamiems“, kad butinai reikia Žeminyje žandaro: jis viens nieko negalys padaryti.

Kratų tik trys buvo dėlei atsiradimo atsišaukimų: Du kart Gataučiuose pas Jarą, penktos klisos Mintaujos gimnazistą ir kartą Puodžiunuose pas Mišeiką teip-gi į mokslus einanti vaikiną. Pirmiausiai 30 biržio iškratė asessoris su gauja policijantų Jarą. Rado pas jį trumpą lietuvišką straipsnelį „Prisiršimas artojaus prie savo žemės,“ išverstą iš rusiškos kalbos, adresą kokios tai modistkos ir sugedusį pistalietą. Vaikeso — samdinį skrynelėje rado nekaltą rašytą dainelę. Šituos visus daiktus surasė į protokolą ir išsivežė.

Iš ten asessoris tuoj važiavo krėsti Puodžiunų Mišeiką. Mišeikos nerado namie; jis buvo kelioms dienoms prieštai į Mintaują išvažiavęs. Bet vis-gi kretė visur, kur galėjo. Seklyčioje po pakurą rado daug poperosgalių ir sudraskytų rašytų popierėlių; viską pasiėmė. Mišeikos motinos rado maldaknygę ir šep knygučių apie dievuotus dalykus. Paėmė „Katakizmas“, „Septynius smutkus Panelės švenčiausios“, „Raktą į dangų“, „Kaip reikia melstis“, „Skaitymus iš šventųjų gyvenimo“, „Kriokuvos bažnyčios patentėlių prie saldžiausios širdies Pono Jezaus“ — neėmė; neėmė teip-gi ir maldaknygės „Aukso Altorius“. Paskui asessoris kelis sykius klausinėjo motiną, kur buvo jos sunus šv. Jono vakare, šv. Jono ryte ir ką jis dirbo. Klausinėjo tą patį teip-gi ir samdinį; tie atsakė, kaip ir motina, kad namie buvo, o ką dirbo, — nežina, nes negalį žinot, ką jis ten sau seklyčioj budams dirba. Išklausinėjęs šitą — išvažiavo.

Ant rytojaus, 1 liepos, vėl atuzė asessoris pas Jarą į Gataučius, jau drange su Linkuvos aptiekorium. Mat, asessoris užmėtinėjo Jarui, kad jis klijavęs Gataučių aplinkėje atsišau-

kimus. Pirmą kartą darydams kratą, jieskojo pačių atsišaukimų, bet nerado; o apie drabužius, ar nebus tie kaip nors sutepti atsišaukimų klijuojama tesla — užsimiršo. Atsiminęs apie tai, išnaujo padarė kratą ir radęs ant senų Jaro kelių vieną plekį su pagelba aptiekoriaus tyrė, ar ne nuo teslos tas plekis? Aptiekorius atrado, kad tame pleky esą krakmolo. Rado ir antras kelnes, pernykščio piemens — teip-gi suplekiuotas; ir šitų kelių plekius tyrė — rado kaip kuriuose deguto, o kaip kuriuose ir vėl krakmolo. Abejas kelnes pasiėmė su savim. Atrastas dvi popierines nemažas skrynutes ir mažą kertuotą popierėlį, klėty ant sienos prilipdytą, teip-gi pasiėmė. Protokolan įtraukiant popierines skrynutes, užklaustas asessorio, kada jis klijavęs tas skrynutes, Jaras pasisakęs, kad kelioms nedėlioms prieš šv. Joną. Tuom ir pasibaigė viskas. Kas da bus toliau — nežinia. -a.

Anyksčiai. Praėjusią vasarą policija ir žandarai jieskojo studento Jono Byliuno po Anykščius, jo tėviškėje. Dėlei to pasklido yvairios kalbos: vieni sakė, kad jis tur-but prieš carą einąs, kiti —, kad esąs bedievis ir neklausęs kunigų, tretis tiesiog sakė, kad jis esąs apsvogęs, nes kam, girdi, jo jieskotų policija. Nekurie, ant galo, turėjo tokias geras akis, kad net matė, kaip Byliuną surakintą vedė į Panevėžio kalėjimą. Arba pasakojo tiesiog nebutus daiktus.

Apie šv. Joną apie Anykščius ir kitose vietose dar pirmą sykį pasirodė atsišaukimai; žmonės ukvačiai skaitė juos; bet atsirado ir tokie, kurie vietoje to, kad skaityti juos ir apsvarstyti tai, kas juose parašyta, pradėjo juos plėsyti ir užsidavė klausimu, kas juos išklįjavo; atsirado mandragalviai, ką pasakojo, kad tai Byliunas atvažiuojąs naktimis ir klėjuojąs visur atsišaukimus (Byliunas-gi tame laike už 17 mylių nuo Anykščių mokino vieno ukininko vaikus), bet trumpas protas ir ilgas liežuvis nekurių davatkėlių padaro ir iš negalimo daikto galimą. „Še tau ir mokslas,“ kalbėjo senesniejei: „mokės, mokės, o dabar policija gauda, kaip kokį vagį. Į kunigus eiti nenorėjo, — už tai dabar jį ir Dievas baudžia.“

Teip kalbėdami vieni džiaugėsi iš to, kiti galva lingavo, bet nei vienas nesuprato, dėlko Byliuną policija uždusus jieskojo. Aš-gi iš savo pusės noriu tiktai paaiškinti Anykštėnams, dėl kokios priežasties jieskojo policija minėto studento B., nes Anykščiuose tokių atsitikimų, galima sakyti, dar nebuvo buvę, ir dėlto daugumas negali sau to išaiškinti. Dalykas-gi tame. Mat da pavasaryj, 7 d. gegužės 1900 m. padarė ant jo kvatierus Liepojuje kratą, bet nieko nerado: jis pats

išvakaro buvo išvažiavęs už Panevėžio vaikus mokinti, o ant kvatieros terpu jo daiktų nerado nieko užginto. Kur išvažiavo Byliunas, policija nežinojo, — ir dėlto per visą vasarą siuto, jo jieskodama, nors jis nesislėpė, apie kratą nė žinote nežinojo ir ramiai mokino vaikus. Atrado-gi jį tiktai už 5 mėnesių Dorpate, kur 13 d. spalio mėnesio vėl ėiela gaūja žandarų padarė kratą, bet vėl nieko nerado. Tas buvo padaryta liepian Liepojaus žandarų viršininkui Vonsiackiui.

Anykštėnas.

Iš švėtimų laikraščių.

Jau ne vieną kartą buvo pajudintas klausimas: apie įkurimą Vilniuj universiteto. Dabar vėl sujudino jį Nov. Vr. „Kas — rašo Nov. Vr. (N? Red.) — gali buti bendro tarp to universiteto, kuris buvo Vilniuj pradžioj pereito šimtmečio ir to, apie kurį dabar, perėjus visam šimtmečiui, kalbame? Kas gali buti bendro, jei musų tautą jau ten suprato, ją gerbia ir guodoja, jei visą šalis apsėta tikrų rusų, jei tam universitete butų visa administracija — rusiška, profesoriai — rusai, studentai rusai, arba žmonės rusams prilankūs; ant galo kalba visur rusiška: ir ant lekcijų, ir administracijoje, ir tarp draugų. Sakyt, kad iš to universiteto platisis polonizacija — tai vis-tiek ką sukt galvą rusų draugijai. . . Lenkų inteligencija tiktai per tai stipri išrodo, kad rusų gavalai ten per silpni, kad jie permažai rupinasi apie savo viešpatystės ir tautos reikalus. . .“

Peter Vied. (N? Red.) rašo: „Vilniaus universitetas turi remtis ant gerovės ir dvasiškų reikalavimų lietuvių ir baltgudžių. Visoki lenkų troškimai negali išikunyt Lietuvoj — jau perėjo tie laikai. 500 metų atgal Jagaila, didis Lietuvos kunigaikštis, įtaisė Vilniuj lenkams universitetą, dabar mes turime atsismokėti universitetu lietuviams už karžiškus darbus jų kunigaikščių, kurie suvienijo vakarines Rusijos žemes. Bet kokiū universitetu? Ar žydiškai-rusišku, ar lietuviškai-rusišku? Arsenjev'as sumedžiojo ir parašė 1886 „Istor. Viest.“, kad jau 1857 m. grovas Lubienski's ir bankierius L. Kronenberg užmanė įkurt Vilniuj lenkišką universitetą. Da labjau pradėjo darbuotis 1862 m. apie sugražinimą lenkiškos kalbos į mokyklas ir įkurimą Vilniuj universiteto p. Lappo, bajorvedis Minsko gub. Už tikrą kalbą to krašto jis skelbė lenkišką. Daug reikėjo paskui darbo padėti, kad išvaryti iš galvų tą etnografišką svajonę. Daugiausiai darbo čia padėjo tykus, bet stiprus dvasioje Šein, neseniai miręs etnografas. Ne valdininkas, nuo Olimpo nusileidęs, bet menkas darbininkas! General-

gubernatorius, duodamas apie tai 26 birželį 1862 m. raportą į apšvietos ministeriją, atmetė tą Lappo's projektą. Tą universitetą — raše gen.-gubern. — reikia apsaugoti nuo pirmutinių mus priešų, kurie varo tam krašte lenkišką propagandą. Svarbiausias ir didžiausias elementas ten turi but rusiškas, išguldoma viskas rusiškai, nės lietuviška ir žemaitiška kalba tegyvuoja tiktai tarp liaudies ir iki-siol da nepasiekė literališko laipsnio. . . Vilniaus universitete XX šimtmečio — užbaigia P et. Vied. — turi apsiireikšti gyvenimas tikrų tos šalies gyventojų — ne atėjusių lenkų, bet gyventojų b. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės.“

Ką istorijos bėgis pavogė nuo mus, galbut neužilgio sugrąžis.

Mažgudžiai labai subrusdo rupintis apie įgyjimą didesnių tiesų savo mažgudiškai kalbai. Nov. Vr. rašo: „Poltavos zemstva užmanė platint tarp sodiečių mažgudiškas knyges apie ukininkystę; Černygovo ir Karkuvos zemstvose nori įvest mažgudišką kalbą į pradines mokyklas; Kersoniuj užsimanė išleidiuēt kasdieninį mažgudišką žmonių laikraštį Step. . . Tai va — rašo toliau N. Vr. — pora mėginimų pajudint pamatą tautiškų mokyklų — rusišką kalbą, kuri tiktai viena turi gyvuot visose Rusijos mokyklose — ir užbaigia — Kada rusiška kalba darosi abelnai — slavėniška kalba, jokiū budu negalima skaldyt jos į kokių ten mažgudišką tarmę!“

Kas-žin ar užteks gudų valdžiai policijos ir kalėjimų, kaip pradės smarkiau judėti ir reikalauti sau tiesų visos tautos ir tautelės, kurios vos tik pradeda atsibusti, pajutę ant savo nugaros meškino leteną?

Nov. Vrem. teikia valdžiai da vieną rufifikacijos budą mus krašto. Tą užmanymą padavė žmogus, tarnaujas kariūmenėj, bet, anot Nov. Vr., gerai suprantas lietuvių klausimą. „Ar žinai tamistą, ką reikėtų padaryt? — sako jis — reikėtų perkelt metropoliją sentikių iš Austrijos Biala-Krynicoos į Vilnių! Tikrai išėitų tas ant naudos ir Rusijai, ir pravoslavijai. Juk ir senktikiai — pravoslavai, tik . . . Padaryt Vilniuj sentikių centrą — tai butų puikus žingsnis ant kelio surusiniimo to krašto, net išgalvot sunku puikesnį. Ką tai reiškia prieš šitą tas dalinimas žemės valdininkams ir teip jau gudams, kurie tankiai nė nepasirodo tam krašte, o jei pasirodo, tai nieko daugiau nemoka padaryt, kaip parduot girią sau ant naudos ir tiek. O čia — Vilnius tuoj rusų miestu pasidarytų, ir neužilgio tokiu-jau centru kaip Maskva.“

Kaip da toli siekia svajonės šovinistų gudų? Koki geniališki užmanymai!... Vilnius — antra Maskva!... puiku...

Pridėsiu da, ką ant šito projekto p. Suvorino atsakė Južny Krai. „Pergalėt įtekme lenkų vakariniam krašte galime tikrai savo augštesne kultūra, o ar jau teip augštai pakilus ta sentikių kultūra?... Jie juokingi pas mus gilumoje Rusijos, o ten bus da juokingesni...“

Kapsukas.

Nauji viršininkai Lietuvoje.

Nors nėra da apgarsintą, bet visiems jau yra žinomas nusprendimas valdžios įvesti visoje mūsų rėdybose „kiemionių viršininkus“ („земские начальники“) pagal užtvirtintus įstatymus 12 d. birželio 1889 m. Už įvedimą Lietuvoje šių viršininkų turime dėkavoti labiausiai pačiam geradėjui — carui. Nors viešpatystės Rodoj, kame šis užmanymas buvo paduotas apsvarstymui, už jį balsavo tik 14 iš 50 sąnarių, bet nežiūrėdams ant to Caras sutiko su mažesniaja puse ir įvedė pas mus tuos viršininkus. Iš vietinių maskoliškų laikraščių (kokių? Red.) ganname jau žinoti, juog 9oj dienoj šio liepos mėnesio Vilniaus gubernatorius sutvėręs yra tam tikrą rėdybos komisiją įvedimui šių „viršininkų“ mūsų krašte.

Kas bus tai per viršininkai? Pažadėdami paskiau plačiau parašyti apie jų tiesas, dabar primįsime tik apie nekurias.

Kiemionių viršininkai pildo pareigas kaip policijos, teip ir paties sodo (tiesdarystės); jų ypatoje vienyjasi, kaip valdžia policijantų, teip ir sudžių.

Kas link pirmosios jų valdžios, teip vadinamos administracininės, tai pagal § 23 įstatymų jiems priklauso prižiūrėjimas visokių valščiaus įreidnių: jie užtvirtina (§ 27) išrinktus valščių vaitus (sataršins), peržiurinėja valščių nusprendimus (§ 30) ir jeigu jie jam nepatinka, tai suturi (§ 31) jų pildymą; toliau jie gali paliepti (§ 25) perkratinėti tokius klausymus ant valščiaus sueigų, kokius jie nuo savęs panorės įnešti, gali visai atstatyti valščių raštininką ir ant laiko atstatyti nuo pildimo pareigų štaršina, starostą ir valščiaus sudžius.

Tokiu budu dėkui begaliniai valiai šio viršininko valščionių tiesos lieka visai pakirstos, viskas prigul nuo naujojo viršininko.

Bet jų sauvaliai čion da negalas. Be jokio sodo, už mažiausią prasikaltimą kiemionių viršininkas kiekvieną iš prirašytų prie valščiaus gali įmesti kalėjiman ant trijų parų arba nuštriopuoti iki 6 rublių; tokią tai tiesą jam duoda § 61 įstatymų.

Iš tokios begalinės sauvalės viršininkai, kaip parodė praktika (jie įvesti nekuriuose

rėdybose Maskolijos) plačiai naudojami. Pasiškūsti ant jų ir-gi sunku, nės jie priklauso gubernatoriams, o šių pastarųjų, žinoma, yra teisybė. Kas-gi rinks tuos naujus pauksčius?

Augščiaus minėjau, juog Vilniaus gubernatorius yra sušaukęs komisiją, kuri išdalina rėdybą ant „učastkų“ (dalių), kur tur buti paskirtas viršininkas ir pristato iš vietinių dvarponių — šlėktos, kandidatus, bet pagal § 15 ministras vidurinių dalykų iš paskirtų kandidatų gal nē vieno neužtvirtinti ir paskirti viršininką pagal savo išrinkimą su ta tik sąlyga, kad jis butų baigęs augštesnį mokslą arba nors gimnaziją. *Ber-s.*

Keletas žodžių apie nekuriuos Lietuvos raštininkus.

„Jucevyčius, Liudvikas, Adomas, autorius rašęs po pseudonimu Liudviko iš Pakievio (Ludwik z Pokiewia), gimė 1810 metuose, išpradžią katalikų kunigas, paskiaus priėmęs pravoslaviją buvo kaimo mokintojum Lesle, numirė 1846 m. Rašė daugiausiai lenkiškai, parašė: „Pisma L. A. Jucewicza“ 1834 m.; „Zdania i mysli, wyjatki z poetów polskich tlómaczone na język litewski.“ 1837; „Obrazek Jeruzalem i swiętych okolic“ 1840 m.; „Linksminė, Prace literackie, Noworocznik.“ 1841 m.; „Rysy Zmudzi“ 1840; „Wspomnienie Zmudzi“ 1841; „Piesni litewskie“ 1844; „Litwa pod wzgledem starożytnych zabytków“ 1846; „Instrukcyja Jana Sobieskiego dana Orchowskiemu ze strony synów“ 1840; „Historya litewska dla dzieci,“ 1840.“

Tiek apie tą darbštų Lietuvos raštininką paduoda lenkiška enciklopedya, išėjusi prie laikraščio *Przeгляд Tygodniowy*, po vardu „Podręczna Encyklopedia Powszechna,“ pusl. 451. Kadangi apie Jucevyčių vienintelėje mūsų raštininkų istorijoje: „Lietuviskiejie Rasztai ir Rasztininkai“ 1890 m. — nėra rašyta, tai gal neprošalį bus tas keletas žodžių pranešti. Gal kas sujieškos Jucevyčiaus knygas ir vertus daigtus išguldys lietuviškai lietuviams ant naudos. Kaip matyt iš paduoto surašo darbų Jucevyčiaus, juose gali but daug akyvo ir šios dienos lietuviams.

Ta pati lenkiška „Podręczna Encyklopedia Powszechna“ duoda keletą žodžių ir apie kitus Lietuvos raštininkus neminėtus „Lietuviszkuose Rasztuose ir Rasztininkuose“ 1890 m. Įtai trys broliai Jazumavyčiai:

1. *Tamošius Jazumavičius* gimęs 1809 metuose Rubikuose, numiręs 1851 m. Varniuose, kaipo dvasiškos seminarijos inspektoriaus, buvo katalikų kunigu; jis išleido žemai-

čių kalboje rašytą maldų knygą vardu — *Senas Auksa Altorius* 1846 m. Ta knyga atsižymi didžiai tobula kalba. Atsimenu, a. a. Petras Arminas patsai atsidėjęs ją skaitydavo ir mokindavosi iš jos ir savo mokiniams rodydavo tankiaus vartyti lapus „*Seno Auksa Altoriaus*.“ Dabar da tą maldaknygę skaito senesni Lietuvos žmonės ir jokiū būdu nenori apmaintyti ją ant naujųjų.

2. *Vincas Jazumavyčius*, brolis Tamošiaus, gimė 1819 m., buvo prabaščium Leplaukiose, išleidęs visą eilę knygelių žemaitiškų. Kokiū, Enciklopedijoje ne minėta, ir aš nežinau.

3. *Antanas Jazumavyčius*, brolis anų, buvo prabaščium Vidziuose, parašė lenkiškai „*Dzieje Kościola na Zmudzi*“ 1855.

Kalvis.

Dėlei atsišaukimų ir pradinių mokyklų.

Jonas Barzdyla pabaigoj straipsnio „Musų krašto valščiaus mokyklos“ paduoda šioki užmanymą:

„Aš mislyju gera butų, kad „Varpo“ ir „U-ko“ Red. išleistų nuo savęs trumpus atsišaukimus apie pradinių mokyklų reikalus. Tokius atsišaukimus lengva butų išplatinti tarp žmonių. Įsteigimas Kauno gub. 100 naujų mokyklų — ne niekniekiai; atsišaukimai-gi gal šiek tiek sudjinti žmones, ir jeigu jie visur duotų atspirtį ir išstatytų reikalavimą *liuosai mokintis lietuviškos kalbos*, — bene nusimintų musų „geradėjai-obrusiteliai“, jug tai parodytų gyvastį musų dvasios ir minties. Toks prajavas musų gyvenime man ypatiška labai patiktu, o jeigu kas pavadys mane už tai bergždžiu svajotoju. Iai tas neužmiršta, kad gyvenant tokiose sunkiose musų gyvenimo sąlygose, ne nuodėmė retkarčiais ir pasvajoti: tai gaivina mintį ir žadina jausmus.“

Užmanymas J. Barzdylos apie išleidimą trumpų atsišaukimų apie pradinių mokyklų reikalus nėra naujas, nes jau 1896 m. mus užmanyta išleidinėti atsišaukimus apie musų reikalus. Neseni tapo perspaustas iš „Ukininko“ Nr. 8 straipsnis: Kaip augina lietuvius gimnazijose. Kiek vėliaus bus galima išleisti ir atsišaukimą apie pradines mokyklas. Tai yra reikalas išpildomas ir bereikalo užmanymu autorius mano, kad už tai jį kas gal pavadyt „bergždžiu svajotoju“.

Nauju užmanymo gali but pavadinatas budas išleidinėjimo atsišaukimų pavidale lapelių in 16°. Tokiu būdu tapo išleistas atsišaukimas „Tėvynė pagelbos šaukias“ ir „Kaip augina lietuvius gimnazijose“. Tokius „lapelius“ lengviau yra praplatint, ne kaip laikraščius. Lipinamieje atsišaukimai (žinoma trumpi!) turi vertybę aprubežiuotą ir tinka tik tokiose apygardose, kur daugiau yra praplatinę laikraščiai ir pakilęs apšvietimas. Lipinimas atsišaukimų akių plotų veikiau gal

kenkti.*) Dėlto kalbėdami apie išleidimą atsišaukimų mes manome apie išleidimą atsišaukimų pavidale „lapelių“.

Išleisti tokius atsišaukimus yra ne didelis, daikts bet sunku yra išleisti gerus atsišaukimus, kurie įgytų žmonių išsitikėjimą ir juos pertikrintų. Reikia neužmiršti, kad šiame atsitikime mes turime reikalą su tėvais, su galvomis šeimynų, o ne su jaunuomene, senesnieje žmonės, o ypatingai tie, ką turi koki nors turtą ir yra apsivedę, yra pastarnoliais (konservatoriais) ir dreba už savo kailį. Kiekviens drąsus užmanymas, kuris yra priešingas valdžios užmanymams, tarpe tamsolių sukelia dagi pasipiktinimą, ir valdžia, persekiodama nepatinkamus žmonėms raštus, ne tik ne sukelia prieš save žmonių, bet tiesiog įgyja žmonių simpatiją už naikinimą blogų raštų. Kad musų užmanymai turėtų pasisekimą, reikia, kad tie užmanymai butų praktiški, įkunijami šiame laike, o ne tolymoj ateiťj, dėlto reikia, kad jie butų išdygę ant lietuviškos dirvos, ant dirvos vietinių sąlygų ir kad jų nauda butų žmonėms suprantama.

Dėlto reikalinga pirma gerai iširti sąlygas vaikų mokinimo valščiaus mokyklose Suvalkų, Kauno ir Vilniaus gub.

Reikėtų žinoti:

1-o įstatymai, instrukcijos ir cirkularai, išleisti tam tikslui.

2-o mokslo vadovėliai, kurių siekiu yra rusifikacija ir platinimas pravoslavijos.

3-o kokia yra organizacija slaptų lietuviškų mokyklų.

4-o ką žmonės kalba apie valdžios mokyklas ir t. t.

Žodžiu sakant, reikalingas yra rimtas tyrinėjimas apie tą dalyką.

Nors svajojimai ir „gaivina mintį ir žadina jausmus“, bet mes malonėtume, kad tarpe musų sandarbininkų butų mažiau svajotojų, o daugiau rimtų tyrinėtojų mus gyvenimo.

Musų reikalavimai sferoje pradinių mokyklų yra apskritai formuluoti „Uk-e“ Nr. 9.

Skolininkai „Varpo“ ir „Uk-o“ Red. nuo 1900 m.

Kupstas (ėmė 65 ekz. „U-ko“ ir 40 ekz. „Varpo“, užmokėjo tik 54 Mk.)	166,00 Mk.
M. A. N. (ėmė 91 ekz. „Uk-o“ ir 62 ekz. „Varpo“, užmokėjo tik 54 Mk.)	252,00 Mk.
Šermukšnis (už 2 ekz. „Uk-o“)	5,00 Mk.
Antanas A. Jocis už apgarsinimą (Uk-o Nr. 9)	11,40 Mk.
iš viso 434,40 Mk.	

*) Žr. kor. iš Pasvalio. Red.

Malonėtume, kad čion minėti skolininkai teiktųsi kuo greičiausiai su mumis atsiteisti nes šiaip apsisunkina išleidimas mus laikraščiu užrubežėje ir reikalaujamos yra aukos visuomenės.

Atskaita „Varpo“ ir „Ukininko“ už 1900 m.

Išleidimas.

a) Laikraščiai:			
„Ukininkas“ (Nr. 1—11 po 74, Nr. 12 — 88 Mk.)	902,00 Mk.		
„Varpas“ (Nr. 1—9 po 53,75, Nr. 10 61, Nr. 11—12 po 58 Mk.)	660,75 Mk.	1562,75 Mk.	
b) Knygos mus išleistos:			
1. Valščiaus sudas (iš „Uk-o“)	26,00 Mk.		
2. Kas priešius? (iš „Varpo“)	65,00 Mk.		
3. Tėvas ir sunus (iš „U-ko“)	31,00 Mk.		
4. Kova (iš „Varpo“)	85,00 Mk.	207,00 Mk.	
c) Atmušimas paveikslėlio D-ro Kudirkos		6,00 Mk.	
d) Knygos pavestos „Varpo“ ir „U-ko“ Redakcijai:			
Primokėta už spaudą „Velinių“	33,25 Mk.		
Primokėta už spaudą „Trusas ir kapitolas“	31,00 Mk.	64,25 Mk.	
e) Kitoki raštai:			
Atsisaukimas „Kas tur ausis teklauso“	30,00 Mk.		
Kataliogas „Varpo“ ir „Uk-o“ Red.	22,75 Mk.	52,75 Mk.	
f) Pačto išleidimai:			
Siuntinėjimas knygų ir laikraščių	147,69 Mk.		
Siuntinėjimas laišgų rankraščių ir žygiai	45,68 Mk.	193,37 Mk.	
g) Kitoki išleidimai:			
Už pagelbą prie ekspedicijos 10 rub.	21,60 Mk.		
Išitaisymas knygų užrašams	9,95 Mk.		
Kaštai dėl knygų „Tėv. Myl. D-tės“	18,09 Mk.	48,64 Mk.	
		iš viso išleista	2134,76 Mk.

Įėmimas.

a) Už laikraščius 1900 m.:			
Nuo „U-ko“ prenumeratorių	614,20 Mk.		
Nuo „Varpo“ prenumeratorių	512,15 Mk.		
Už atskirus num. „Varpo“ ir „U-ko“	27,65 Mk.	1154,00 Mk.	
b) Už laikraščius pirmesnių metų:			
Už pilnus ekz.	90,80 Mk.		
Už atskirus Nr. „Varpo“ ir „U-ko“	13,22 Mk.	104,02 Mk.	
c) Už knygas		328,49 Mk.	
d) Už apgarsinimus		75,60 Mk.	
e) Nuo 1899 m. liko		251,35 Mk.	
		iš viso įimta	1913,46 Mk.
		iš viso išleista	2134,76 Mk.
		defecitas	221,30 Mk.
		Aukų per 1900 m. prisiųsta	557,92 Mk.
		liko 1901 metams	336,62 Mk.

1. XI. 1901.

M. Saunus.

Pasergėjimai. „U-ko“ Nr. 1—11 spaudinosi po 450 ekz., Nr. 12 — 1000 ekz., „Varpo“ po 500 ekz. „Varpas“ Nr. 10 brangsnis už kitus dėlei ėmimo į spaudą raidžių petit. Nr. 11—12 „Varpo“ brangiau parokuoti dėlei pabranginimo popieros.

„Velinės“ ir „Trusas ir kapitolas“ tapo paduoti į spaudą ne mus, bet kitų, korekta teipgi ne mus atlikta, išleistojai pavedė tas

knygas „Varpo“ ir „Uk-o“ Red.-jai da neužbaigę rokundų. Išleidimas knygutės „Trusas ir kapitolas“ yra nepasisekęs.

Sulyginimas atskaitos 1899 m. ir 1900 m. Išleidimas „U-ko“ 1900 m. kaštavo 14 Mk. daugiau, „Varpo“ 185,75 Mk. daugiau. (1899 m. „Varpas“ išeidavo tik sykj į 2 mėn.)

Neskaitant kaštų, išėjusių ant perspaudimo svetimų raštų (L) 1899 m. „Varpo“ ir „U-ko“ Red. išleido iš viso 1865,65 Mk., o 1900 m. — 2134,76 Mk., taigi 268,81 Mk. daugiau.

Iėmimas. Nuo skaitytojų „U-ko“ 1899 m. gauta 381,28 Mk., o 1900 — 614,20 Mk., taigi 232,92 Mk. daugiau, nuo skaitytojų „Varpo“ 1899 m. gauta 329,88 Mk., o 1900 — 512,15 Mk., taigi 182,27 Mk. daugiau.

Už knygas 1899 m. gauta 156,03 Mk., o 1900 m. — 328,49 Mk., taigi 172,46 Mk. daugiau.

Be aukų 1899 m. iš viso įimta 933,32 Mk., o 1900 — 1662,11 Mk., taigi 728,79 Mk. daugiau.

Aukos. Išskyrus kaštus atspaudimo svetimų raštų 1899 m. buvo aukauta 931,65 Mk., o 1900 — 557,92 Mk., taigi 373,73 Mk. mažiau.

Iš sulyginimo atskaitų matyt, kad nežiurint ant pasididindimo išleidimų ir susimažinimo aukų „Varpo“ ir „U-ko“ Red-joj liko išteklis — 336,62 Mk.

Gerai rezultatai atskaitos 1900 m. gal priglėt nuo kilimo apšvietimo apskritai ir pasidauginimo skaitliaus skaitančių, bet teipgi nuo įvedimo geresnės tvarkos dalyke pardavinėjimo „Varpo“ ir „U-ko“ Red. raštų ir nuo organizacijos platinimo mus raštų Anglijoj.

„Varpo“ ir „U-ko“ Red.

Aukos ant apšvietimo reikalų 1900 m.

Aukos apgarsintos „Varpe“ 1900 m. Nr. 8 be 80 rubl. *) (= 182,80 Mk.) ir be 100 Mk. auk. p. Mikolainio už 1899 m. **) 170,64 Mk.

Aukos ne garsintos:

P. už vaiko gydymą	8 rub.
XX	25 rub.
X? X?	20 rub.
NN	50 rub.

103 rub. 222,48 Mk.

Ant atspaudimo „Kas priešius“ per rankas p. Lapino 30 rub. 64,80 Mk. Mikolainis už 1900 m. . . . . 100,00 Mk. iš viso 557,92 Mk.

*) P. L. S. atsiuntė 80 rub. kaip užmokestį už Red. raštus. Be to toje atskaitoje per nesusipratimą patilpo dvi smulkios klaidos: vietoj „V-tru“ turi but „Vtm“; kitoj vietoj parašyta: „Mikiškis 36,26 rub.“. turi but: „Mikiškis 11,26 rub.“, „† . . . 25 rub.“ (pseudonimas † tapo palaikytas už plusą).

**) Auka Mikolainio už 1899 m. tapo perkelta iš atskaitos 1900 m. į atskaitą 1899 m. (žr. „Varpas“ 1900 m. Nr. 4).

Ant užlaikymo „Varpo“ ir „U-ko“ redaktorius 1900 m. drauge su kvituotais „Varpe“ p. m. (Nr. 2 ir 4) tapo prisiūsta 550 rub.

Į Tėvynės mylėtojus.

Nenorėdami palikt raštus nespaudintais mes norėtume padidinti „Ukininką“ bent ant pusės lanko. Kadangi Nr. 8 išėjo dviejų lankų didumo, tai iki galo metų „Uk-as“ pasididįs ant 3 lankų, o per tai kaštai juo išleidimo pasididįs ant 132 Mk. Be to turime užtėmyt, kad šįmet išleidžiame „U-ko“ ne po 450 ekzempl., kaip kitąsyk, bet po 1000 egz. Teipo-gi butų gera padidint „Varpą“ ant pusės lanko.

Iki 1 d. Rugsėjo įėjo nuo skaitytojų vos 702,15 Mk., o aukų iki to laiko įėjo vos 120,87 Mk.*)

Kiek galėjo kaštuot išleidimas NN. 1—8 „Varpo“, „Uk-o“ ir „Nauj.“, gali kiekviens sužinoti.

Kadangi ir apskritai imant spaudos kaštai neprisidengia pinigais, surinktais iš pardavimo mus raštų, per tai reikalingos yra aukos — ir tai greitame laike!

„Varpo“ ir „U-ko“ Red.

Žr. „Varpą“ Nr. 7.

Atsakymai.

Prisiūstojai atskaitos L. S. P. D-stės. Prieraišai prie atskaitos turėtų vertybę, jeigu jie butų padaryti formalisku budu. Išbraukimas pravardžių ant p. 9 nepataiso komiteto suklydimo. — Ar negalėtumėt prisiūsti mums savo statutą.

„Raudonam Kryžui“ ir „Vincio Kapsio D-telei“. Ar ne geriaus butų Jums pasinaudoti iš „kankintinių kasos“, o savo surinktus pinigus apversti ant apšvietimo reikalų, apie kuriuos daugelis užmiršta.

„Kankintinių komitetui“ Amerikoj. Atskaitos pas mus garsinasi, ir iš jų Jus galite matyt, kiek pašalpu yra išdalinta. O gal Jums mus atskaitos netinka? Tuomet reiktų žinot, kokių atskaitų Jus reikalaujat.

Adresai „V-po“ ir U-ko“ administracijos.

1. Redaktorius: Herrn J. Lapinas, Goldschmiedestrasse 8, Tilsit.

2. Kasierius: Herrn D. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostrp.

3. Knygininkės: Fräulein M. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostrp.

Turinys.

Mūsų krašto valščiaus mokyklos. — Paveikslai. (Tešimas.) — Korespondencijos: Vilnius, Dersuniškės, Biržiai, Pašvitinys, Anykščiai. — Iš svetimų laikraščių. — Nauji viršininkai Lietuvoje. — Keletas žodžių apie nekuriuos Lietuvos raštininkus. — Dėlei atsišaukimų ir pradinių mokyklų. — Skolininkai „Varpo“ ir „Ukininko“ Red. nuo 1900 m. — Atskaita „Varpo“ ir „Uk-o“ Red. už 1900 m. — Aukos ant apšvietimo reikalų 1900 m. — Į Tėvynės mylėtojus. — Atsakymai. — Adresai. —